

Trong bất kỳ doanh nghiệp nào, cũng thường có những điều bí mật mà chỉ có một số rất ít người có trách nhiệm được biết, để bảo đảm ưu thế cạnh tranh, ví dụ bí mật về công nghệ pha chế một loại nguyên liệu mới, bí mật tạm thời về một số mặt hàng mới sẽ tung ra thị trường để đánh đổ đối thủ. Tương tự như vậy, mỗi quốc gia cũng đều có những điều tuyệt mật về chủ trương chiến lược, về dự trữ quốc gia, về bố trí lực lượng... Đó là điều đương nhiên, cần thiết, mà mỗi người cần có ý thức tôn trọng.

Nếu ai đó cố ý thọc mách tìm hiểu ngoài chức trách của mình, thì câu trả lời thường được gặp là "bem" (bí mật).

Nhưng đó cũng là những nỗi khổ tâm của người làm công tác nghiên cứu - nhất là về kinh tế, khi muốn đi sâu mổ xẻ một hiện tượng kinh tế nào đó, xác định rõ nguyên nhân, mức độ mỗi nguyên nhân trong từng hiện tượng kinh tế đó; ví dụ để phân tích mức độ lạm phát ảnh hưởng đến biến động giá cả thế nào, thì cần có những số liệu thật chuẩn xác về cơ cấu chi ngân sách, về mức bội chi của ngân sách, về lượng tiền tệ lưu thông, về mức vốn huy động qua tiết kiệm, về mức vốn đầu tư của nhà nước, mức thu và chi ngoại tệ, về cơ cấu hàng hóa lưu thông, và xuất nhập khẩu v.v...

Khi gõ cửa các cơ quan có trách nhiệm, thì câu trả lời quen thuộc là: "bem mà ông bạn ơi!" Và thế là mọi ý đồ phân tích, nghiên cứu chỉ còn là điều mong ước dở dang!

Dù có nhiệt tình đến mấy cũng bó tay; trách chi được giới nghiên cứu kinh tế chưa có được những công trình nghiên cứu có giá trị công hiến!

"Có bột mới gột nên hồ", có những thông tin chuẩn xác để gia công và phân tích mới có được những kết luận khách quan và khoa học; nếu thiếu thông tin thì chỉ đành "ngoại suy" theo cảm tính hay theo kinh nghiệm, khó có những kết luận sắc sảo, danh thép không thể chối cãi, rút ra từ thực tiễn, mà chính những kết luận đó mới đích thực là cái mà chúng ta cần.

Tất nhiên, có nhiều người vì động cơ hoàn toàn trong sáng mà giữ "bem", nhưng cũng không ít người sẵn sàng trả lời "bem", đơn thuần chỉ vì ngại lụy lợi hồ sơ, tìm nguồn tin liệu, hoặc vì muốn độc quyền thông tin, giữ kín thông tin đó làm tài sản, làm trổ thức của riêng mình, cho nên có nhiều điều chẳng đáng "bem" cũng "bem" cho khô! Thế là cái khái niệm "bem" đã thành một bệnh lây lan: tài liệu nào cũng "bem", chẳng đáng "mật" cũng được đóng cái mộc "mật", thậm chí "tối mật" nữa!

Cũng may là với cơ chế thị

VỀ BÍ MẬT KINH DOANH VÀ BÍ MẬT QUỐC GIA TRONG CƠ CHẾ THỊ TRƯỜNG

GS. TRẦN ĐÌNH BÚT

trường và mở cửa, nhiều điều "bem" đã được các cơ quan quốc tế như Ngân hàng quốc tế (WB) hoặc Cơ quan phát triển quốc tế (UNDP) "bật mí" trong các báo cáo định kỳ hàng năm của họ, và nhiều anh em giới nghiên cứu cũng đã tìm cách thích nghi, khai thác được nhiều thông tin quý trong các bản phân tích của họ; thế rồi trong quan hệ với các cơ quan chức năng, không khí cởi mở ngày càng thoải mái hơn; nếu gặp ai đó vẫn cố giữ "bí mật", thì người nghiên cứu cũng có nghệ thuật của riêng mình để "bật mí" và "bật mí" khá thành công, nên các công trình nghiên cứu thời gian gần đây đã bắt đầu khởi sắc, nêu ra được những vấn đề bức thiết, nóng bỏng của thực tiễn quản lý ở cơ sở, cũng như ở cấp vĩ mô.

Nhưng vừa qua, khi nhận nhiệm vụ cấp trên giao đi nghiên cứu ở một số nước kinh tế phát triển, nỗi băn khoăn của nhóm nghiên cứu chúng tôi khi chuẩn bị lên đường là: vấn đề liên quan đến nhiều điều "bí mật", khi đến một môi trường xa lạ, làm sao "bật mí" nổi khi mới làm quen với nhau lần đầu tiên trong đời?

Ở nước đầu tiên, và trong cuộc họp đầu tiên, chúng tôi đã phải dè dặt khi tìm hiểu một số vấn đề mà ở trong nước, thường được coi là "bem". Nhưng may thay, giữa các người nghiên cứu, dù thuộc các quốc gia dân tộc khác nhau, đã rất nhanh chóng có sự đồng cảm. Khi chúng tôi tìm hiểu về vấn đề cụ thể như cơ cấu các nguồn thu của ngân sách nhà nước, cơ cấu các khoản chi, các biện pháp để cân đối thu chi ngân sách nhà nước, tỷ lệ lạm phát từng thời kỳ và nguyên nhân, tỷ suất lợi nhuận bình quân, lợi nhuận cá biệt của từng ngân hàng

thương mại và một số công ty lớn, những biện pháp vừa khuyến khích cạnh tranh khi thu hút nhiều ngân hàng nước ngoài vào hoạt động, vừa bảo đảm chủ quyền quốc gia v.v... thì các người có trách nhiệm cao nhất trong các buổi tiếp xúc đều rất tự hào và vui vẻ cung cấp cho chúng tôi những tài liệu tổng kết mới nhất, in ấn bằng nhiều thứ tiếng, và thuyết minh rõ ràng từng vấn đề chúng tôi hỏi được đề cập ở đoạn nào, trang nào, biểu đồ hay bảng số liệu nào.

Thấy chúng tôi vui mừng và ngạc nhiên, phía bạn đã giải thích: những vấn đề mà quý ngài hỏi không có gì là "bí mật".

Về cơ cấu thu và chi ngân sách, chính phủ phải trình bày rõ trước các nghị sĩ quốc hội, và các nghị sĩ cũng phải trình bày đầy đủ với cử tri; người dân nộp thuế cho chính phủ chỉ tiêu, có quyền theo dõi qua các đại biểu của mình, để đánh giá tính hợp lý và hiệu quả các khoản chi đó.

Trong cơ chế thị trường, và trong điều kiện khoa học công nghệ hiện đại, khi con người đã đổ bộ được lên mặt trăng và trở về trái đất an toàn, khi người ta có thể điều khiển từ xa để lắp ghép các con tàu vũ trụ của các quốc gia khác nhau trên quỹ đạo, chính xác đến từng giây, thì nếu muốn giữ bí mật về một công thức pha chế nguyên liệu hay về một qui trình công nghệ nào đó, thì quả thật uống công!

Cũng trong cơ chế thị trường, từng doanh nghiệp, kể cả từng ngân hàng thương mại và các định chế tài chính khác đều phải công khai mọi kết quả kinh doanh trong các báo cáo định kỳ 3 tháng, 6 tháng, và hàng năm, và các báo cáo đó phải được công ty kiểm toán độc lập kiểm tra, xác minh, và chịu trách nhiệm về mức độ chuẩn xác của từng con số, có như vậy doanh nghiệp đó mới duy trì được tín nhiệm với cổ đông, và quản chúng khi họ quyết định có mua cổ phiếu hay không ở thị trường chứng khoán.

Nếu không công khai báo cáo được, tức có vấn đề nghi vấn, tức khác giá trị cổ phiếu của doanh nghiệp đó mất giá, và có thể có nguy cơ phá sản.

Vì vậy, tính công khai và tính dân chủ của quản lý là những yêu cầu không thể thiếu của thị trường chứng khoán nói riêng và cơ chế thị trường nói chung, của bất kỳ nước nào.

Đó là một trong những điều tâm đắc nhất của chúng tôi qua đợt khảo sát về thị trường vốn, thị trường tiền tệ ở một số nước kinh tế phát triển.

Nhờ có quan niệm khá phóng khoáng như vậy về cái gọi là "bí mật", nên việc tiếp xúc nghiên cứu của chúng tôi đi ngay vào những vấn đề thực chất, đạt hiệu quả cao, và thời gian chi phí thì tiết kiệm nhất ■